

Inicjalne stadia nadmorskich wydmy białych

Kod Physis: 16.211

A. Opis siedliska głównego typu

Definicja

Pierwsze stadium powstawania wydmy na brzegu morza, zbudowane z systemu zmarszczek lub pagórkowatych, gładkich powierzchni piasku w wyższej części plaży albo w sąsiedztwie skierowanego w stronę morza skraju podstawy wysokich wydmy. Innymi stosowanymi nazwami są wydma pierwotna, wydma przednia, przedwydmie.

Charakterystyka

Nagie piaski pochodzenia morskiego na granicy plaży letniej i zimowej albo u podnóża wydmy białej, wyjątkowo u podstawy kilfów, zazwyczaj zalewane podczas jesienno-zimowych sztormów, zasiedlane przez honkenię piaskową *Honckenyia peploides*, rukwiel nadmorską *Cakile maritima* oraz kępy piaskownicy zwyczajnej *Ammophila arenaria* i perz sitowy *Agropyron junceum*, zatrzymujące lotny piasek i przyczyniające się w ten sposób do powstania zaczątków wydmy.

Podział na podtypy

2110-1 Inicjalne stadia nadmorskich wydmy na zasolonych piaskach z halofilnym zespołem *Honckenyia-Agropyretum juncei* – honkenii piaskowej i perzu sitowego

2110-2 Inicjalne stadia nadmorskich wydmy na pograniczu plaży i białych wydmy z niehalofilnym zespołem *Elymo-Ammophiletum arenariae honckenyetosum* – piaskownicy zwyczajnej i wydmuchrzycy piaskowej w podzespole z honkenią piaskową

Inicjalne stadia wydmy białych graniczące z plażą. Fot. A. Namura-Ochalska

Umiejscowienie siedliska w polskiej klasyfikacji fitosocjologicznej

Klasa *Ammophiletea* zbiorowiska wydm nadmorskich z piaszczyną zwyczajną

Rząd *Ammophiletalia* – pionierskie zbiorowiska wydm nadmorskich z piaszczyną zwyczajną

Związek *Agropyro-Honckenyon peploidis* halofilne zbiorowiska inicjalnych stadiów tworzenia się wydm z honkenią piaszczyną i perzem sitowym

Zespół ***Honckenyo-Agropyretum juncei*** zespół honkenii piaszczynowej i perzu sitowego

Związek *Ammophilion borealis* – niehalofilne zbiorowiska wydm nadmorskich z piaszczyną zwyczajną

Zespół ***Elymo-Ammophiletum arenariae*** zespół wydmuchrzycy piaszczynowej i piaszczynicy zwyczajnej

Podzespół z honkenią piaszczyną ***Elymo-Ammophiletum arenariae honckenyetosum***

Bibliografia

- BLAB J., RIECKEN U., SSYMANK A. 1995. Proposal on a criteria system for a National Red Data Book of Biotopes. *Landscape Ecology* 10, 1: 41–50.
- BEDNORZ J., 1983. Awifauna Słowińskiego Parku Narodowego z uwzględnieniem stosunków ilościowych. *Pr. Kom. Biol. PTPN*, 65, PWN, Warszawa – Poznań.
- BORÓWKA R. K. 1980. Współczesne procesy transportu i sedymentacji piasków eolicznych oraz ich uwarunkowania i skutki na obszarze wydm nadmorskich *Prace Komis. Geogr.-Geolog. PTPN* 20: 1–126.
- CHOJNACKI J. C. (red.) 1998. Raport o stanie ochrony przyrody w województwie zachodniopomorskim. *Wojewódzka Komisja Ochrony Przyrody w Szczecinie, Com. Graph, Szczecin*.
- CHOJNACKI J. C., JASNOWSKA J., (red.) 1998. Raport o stanie ochrony przyrody w województwie zachodniopomorskim. *Com. Graph, Szczecin*, s. 67.
- HELCOM 1998. Red list of Marine and Coastal Biotopes and Biotope Complexes of the Baltic Sea, Belt and Kattegat. *Balt. Sea Environ. Proc. No. 75*.
- HERBICH J., WARZOCHA J. 1999. Czerwona lista biotopów morskich i nadmorskich w polskiej strefie Bałtyku. *Ochr. Przyr.* 56: 3–16.
- IUCN. 1994. IUCN Red list categories. Prepared by the IUCN Species Survival Commission. As approved by the 40th Meeting of the IUCN Council. Gland, Switzerland.
- JASNOWSKA J., JASNOWSKI M. 1983. Pojezierze Zachodniopomorskie. *Przyroda polska, Wiedza Powszechna, Warszawa*.
- KLIMKO M., 1975. Zróżnicowanie ekologiczne roślin plaży i wydm białych Słowińskiego Parku Narodowego w oparciu o cechy budowy anatomicznej. *Bad. Fizjogr. Pol. Zach.* 28, Ser. B. *Botanika*: 145–165.
- KORNAŚ J., 1972. Zespoły wydm nadmorskich i śródlądowych. W: Szafer W., Zarzycki K. (red.) *Szata roślinna Polski*, 1: 297–309, PWN, Warszawa.
- MATUSZKIEWICZ W. 2001. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN, Warszawa.
- MARSZ A., 1966. Geneza wydm łebskich w świetle współczesnych procesów brzegowych. *Prace Komis. Geogr.-Geol. PTPN* 4.6: 1–68.
- OSTROWSKI M., SYMONIDES E., 1994. Słowiński Park Narodowy. *Sci&Art, Warszawa*.
- PLOTROWSKA H., 1979. Natural resistance against mechanical destruction in plant communities on Baltic coast dunes. *Zesz. Nauk. Wydz. Biologii UG*, 1: 5–14.
- PLOTROWSKA H., 1997. *Przyroda Słowińskiego Parku Narodowego*. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań – Gdańsk.
- PLOTROWSKA H., 2002. Zbiorowiska psammofilne na wydmach polskiego brzegu Bałtyku. *Acta Bot. Cass.* 3: 5–47.
- PLOTROWSKA H., CELIŃSKI F. 1965. Zespoły psammofilne wysp Wolin i południowo-wschodniego Uznamu. *Bad. Fizjogr. Pol. Zach.*, 16: 123–170.
- PLOTROWSKA H., KADULSKI S. 1985. Pojezierze Kaszubskie. *Przyroda polska, Wiedza Powszechna, Warszawa*.
- PLOTROWSKA H., STASIAK J., 1984a. Zbiorowiska na wydmach Mierzei Wiślanej i ich antropogeniczne przemiany. *Fragm. Flor. Geobot.*, 28, 2: 161–180.
- RAFALSKI J., URBANŃSKI J. 1973. Wolin. *Przyroda polska, Wiedza Powszechna, Warszawa*.
- WARZOCHA J., HERBICH J. 1997 msk. Czerwona Księga biotopów morskich i nadmorskich w polskiej strefie Morza Bałtyckiego. Dla MŚZNIŁ.
- WOJTERSKI T., 1964. Schematy strefowego układu roślinności nadmorskiej na południowym wybrzeżu Bałtyku. *Bad. Fizjogr. Pol. Zach.*, 14: 87–105.
- WOJTERSKI T., BEDNORZ J. 1982. Pobrzeże Słowińskie i Kaszubskie. *Przyroda polska, Wiedza Powszechna, Warszawa*.

Anna Namura-Ochalska

B. Opis podtypów

Inicjalne stadia nadmorskich wydym na zasolonych piaskach z halofilnym zespołem *Honckenyo-Agrophyretum juncei* – honkenii piaskowej i perzu sitowego

Kod Physis: 16.2111

Cechy diagnostyczne

Cechy obszaru

Nadmorskie odcinki plaży okresowo zalewanej falami morskimi. Podłoże piaszczyste z piasków akumulacji morskiej, o odczynie słabo alkalicznym lub obojętnym, niestabilne, bez wykształconego poziomu akumulacyjno-próchnicznego, skrajnie ubogie w sole mineralne, wyraźnie zasolone, z poziomem słonawej wody gruntowej ok. 0,5 m pod powierzchnią gruntu. Siedliska niestabilne, są nieustająco niszczone i tworzone od nowa. Silne sztormy jesienno-zimowe niekiedy całkowicie niszczą podłoże i pionierskie rośliny. Względnie trwałe jedynie w czasie długotrwałych okresów wiosenno-letnich, z niewielką ilością opadów i słabymi wiatrami, co powoduje przesuszenie powierzchniowej warstwy piasku.

Fizjonomia i struktura zbiorowiska

Niska murawa, bardzo uboga florystycznie, najczęściej z dominacją honkenii piaskowej *Honckenya peploides*, nad którą wyrastają inne rośliny. Pokrycie roślinnością nie przekracza zazwyczaj 10–20%, choć lokalnie może osiągnąć nawet 85%. Dominuje nagi, wilgotny piasek, gromadzący się wokół luźno rozrzuconych pędów roślin. Niekiedy rośliny i piasek tworzą niewielkie kopczyki lub wały usypujące się równoległe do brzegu morza.

Reprezentatywne gatunki

Honkenia piaskowa *Honckenya peploides*, perz sitowy *Agropyron junceum*.

Odmiany

Brak zróżnicowania siedliska pod względem właściwości podłoża, warunków mikroklimatycznych i struktury roślinności. Lokalnie może jedynie dominować honkenia piaskowa lub, rzadziej, perz sitowy.

Możliwe pomyłki

Ze względu na położenie w bezpośrednim sąsiedztwie brzegu morza oraz specyficzny skład flory i fizjonomię nie ma ryzyka pomyłki inicjalnych stadiów halofilnych wydym pierwotnych z innymi typami siedlisk.

Identyfikatory fitosocjologiczne

Związek *Agropyro-Honckenyon peploidis* halofilne zbiorowiska inicjalnych stadiów tworzenia się wydym z honkenią piaskową i perzem sitowym

Zespół *Honckenyo-Agrophyretum juncei* zespół honkenii piaskowej i perzu sitowego

Dynamika roślinności

Spontaniczna

Sztormowe fale i silne wiatry wraz ze specyficznymi cechami zasolonego, jałowego podłoża praktycznie uniemożliwiają sukcesję roślinności, stąd też w okresie wielolecia ma ona względnie trwały charakter. W poszczególnych latach bywa jednak fragmentami lub całkowicie niszczone przez jesienno-zimowe sztormy. Analiza literatury dawnej i współczesnej wskazuje na wzrost roli przestrzennej gatunków budujących zbiorowisko.

Powiązana z działalnością człowieka

Penetracja turystyczna i rekreacyjna, zwłaszcza mechaniczne oczyszczanie plaż, powodują miejscami całkowite zniszczenie siedlisk i pionierskiej roślinności.

Siedliska przyrodnicze zależne lub przylegające

Od strony lądu siedliska halofilnych wydym pierwotnych zazwyczaj graniczą z siedliskami wydmy przedniej, od strony morza – z wąskim pasem nagiej plaży zimowej lub kidziny (1210).

Rozmieszczenie geograficzne i mapa rozmieszczenia

Siedliska halofilnych wydym pierwotnych występują w Polsce tylko na Mierzei Przytorskiej w zachodniej części Wyspy Wolin oraz w zachodniej części Wybrzeża Trzebiatów-

skiego koła Dziwnówka. Przyczyną ich braku na środkowym i wschodnim odcinku wybrzeża jest zbyt słabe zasolenie wód Bałtyku.

Znaczenie ekologiczne i biologiczne

Siedlisko o znaczeniu europejskim ze względu na występowanie rzadkich i zagrożonych gatunków nadmorskich halofitów, a także licznych gatunków ptaków przebywających tu na żerowisku lub w czasie przelotów.

Gatunki z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej

Brak danych.

Gatunki z załącznika I Dyrektywy Ptasiej

Szablodziób *Recurvirostra avosetta*, sieweczka morska *Charadrius alexandrinus*, siewka złota *Pluvialis apricaria*, biegus zmienny *Calidris alpina*, szlamnik *Limosa lapponica*, płatkonóg szydłodzioby, *Phalaropus lobatus*, mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*, mewa mała *Larus minutus*, rybitwa wielkodzioba *Sterna caspia*, rybitwa czubata *Sterna sandvicensis*, rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*, rybitwa popielata *Sterna paradisaea*, rybitwa białoczelna *Sterna albifrons*, rybitwa czarna *Chlidonias niger*.

Stany, w jakich znajduje się siedlisko

Rozproszone, niewielkie powierzchniowo płyty, zanikające w pewnych miejscach i tworzące się w innych, wybitnie niestabilne i wrażliwe zarówno na działanie czynników naturalnych (sztormowe fale), jak też na deptanie przez turystów i mechaniczne oczyszczanie plaży.

Stany uprzywilejowane

Niska murawa, bardzo uboga florystycznie, najczęściej z dominacją honkenii piaskowej *Honckenya peploides*. Pokrycie roślinnością nie przekracza zazwyczaj 10–20%, choć lokalnie może osiągnąć nawet 85%. Dominuje nagi, wilgotny piasek, gromadzący się wokół luźno rozmieszczonych pędów roślin.

Inne obserwowane stany

Wskutek sztormów i penetracji turystycznej siedlisko ulega częściowemu lub całkowitemu zniszczeniu, stąd w terenie często występują różne fazy jego degradacji lub odnawiania, charakteryzujące się brakiem roślin lub ich niewielkim pokrywaniem.

Tendencje do przemian w skali kraju i potencjalne zagrożenia

Należy do kategorii siedlisk rzadkich i silnie zagrożonych z powodu niszczącej działalności sztormów, jak też na skutek rosnącej presji turystyczno-rekreacyjnej.

W pobliżu miejscowości wypoczynkowych istnieje niebezpieczeństwo całkowitej dewastacji siedliska, zadeptywanego przez plażowiczów, turystów i wędkarzy. Czynniki naturalne i antropogeniczne utrudniają rozwój populacji pionierskich halofitów i utrwalają inicjalny stan zbiorowiska (i siedliska).

Użytkowanie gospodarcze i potencjał produkcyjny

Siedlisko skrajnie nieproduktywne, wyłączone z działalności gospodarczej.

Ochrona

Przypomnienie o wrażliwych cechach

Siedlisko jest wybitnie niestabilne, wrażliwe na działanie silnych wiatrów i fal sztormowych, a także na zadeptywanie przez turystów, plażowiczów i wędkarzy.

Zalecane metody ochrony

Na wybranych, najbardziej reprezentatywnych dla tego typu siedliska odcinkach powinno się wprowadzić zakaz rekreacyjnego i turystycznego użytkowania oraz zakaz mechanicznego oczyszczania plaży. Ruch turystów i szlaki turystyczne powinno się przeprowadzać w bezpiecznej odległości od najbardziej reprezentatywnych dla siedliska odcinków plaży.

Inne czynniki mogące wpłynąć na sposób ochrony

Współpraca z Urzędami Morskimi w celu poszerzenia strefy chronionego pasa nadmorskiego o najwartyściowsze, z punktu widzenia ochrony siedliska, odcinki plaży oraz współpraca z władzami miejscowości wypoczynkowych, a także edukacja ekologiczna, np. w formie atrakcyjnych tablic przy wejściu na plażę, uświadamiająca społeczeństwu przyrodnicze walory, unikatowy charakter i wynikający stąd sens ochrony jej pewnych odcinków.

Przykłady obszarów objętych działaniami ochronnymi

Woliński Park Narodowy, dotychczas jedyny, który granicami obejmuje plażę i pas morza.

Inwentaryzacja, doświadczenia, kierunki badań

Inwentaryzacja przyrodnicza obejmuje głównie obszar Wolińskiego Parku Narodowego i jego otuliny, brak jednak danych dotyczących dynamiki płatów tego efemerycznego siedliska oraz dynamiki charakterystycznych dla niego populacji przymorskich halofitów.

Monitoring naukowy

Monitoring naukowy siedliska halofilnych wydm pierwotnych powinien obejmować:

- inwentaryzację płatów reprezentujących ten typ siedliska,
- skład gatunkowy zbiorowiska oraz pokrywanie i liczebność populacji poszczególnych gatunków,
- podstawowe parametry pozwalające ocenić kondycję osobników (wysokość osobników, liczbę pędów wegetatywnych i generatywnych) i sposób ich reprodukcji (liczba osobników juwenilnych pochodzenia generatywnego).

Monitoring należy przeprowadzać co 3 lata w pełni sezonu wegetacyjnego. Przed wytypowaniem konkretnych miejsc winna być wykonana szczegółowa inwentaryzacja siedlisk, a następnie wybór kilku (np. 5–6) najbardziej reprezentatywnych płatów. Z uwagi na wybitnie efemeryczny charakter roślinności (i siedlisk) powierzchnie wytypowane do monitoringu powinny być znacznie większe niż powierzchnia aktualnie zajęta przez roślinność. Ze względu na specyficzną lokalizację siedlisk – kształt powierzchni winien mieć postać wydłużonego prostokąta, równoległego do linii brzegowej morza.

Anna Namura-Ochalska

Inicjalne stadia nadmorskich wydm na pograniczu plaży i białych wydm z niehalofilnym zespołem *Elymo-Ammophiletum arenariae honckenyetosum* – piaskownicy zwyczajnej i wydmuchrzyca piaskowej w podzespole z honkenią piaskową

Kod Physis: 16.2111

Cechy diagnostyczne

Cechy obszaru

Nadmorskie, niewielkie, pagórkowate wydmy przednie w wyższych partiach szerokiej plaży letniej u podnóża wydm białych (rzadziej klifów w zachodniej części wybrzeża), tworzące się równoległe do linii brzegowej. Podłoże piaszczyste utworzone z piasku morskiego, niestabilne, bez wykształconego poziomu akumulacyjno-próchnicznego, skrajnie ubogie w sole mineralne, w głębszych warstwach stale wilgotne. Częste wiatry powodują przewiewanie i przesuwanie mas piasku, uszkadzając i częściowo zasypując pionierskie rośliny lub odstawiając ich systemy korzeniowe. Silne, sztormowe fale jesienno-zimowe niekiedy całkowicie niszczą wydmy kopce lub wały wraz z roślinami, wokół których się tworzą.

Fizjonomia i struktura zbiorowiska

System piaszczystych, niewielkich wałów lub kopczyków, tworzących się wokół źdźbeł traw oraz pędów honkenii piaskowej *Honckenia peploides* lub rukwieli nadmorskiej *Cakile maritima*. Pokrycie roślinnością niewielkie, nieprzekraczające 10–15%, tylko w miejscach osłoniętych od wiatru może osiągać 30–40%. Gatunkiem budującym zbiorowisko i odpowiedzialnym za powstawanie wydmy przedniej jest odporna na zasypywanie i zdolna do piętrowego wzrostu trawa – piaskownica zwyczajna *Ammophila arenaria*. Roślinność najczęściej występuje w postaci jednogatunkowych skupień, sąsiadujących ze sobą. Rośliny są z reguły częściowo zasypane przez piasek, niekiedy ponad jego powierzchnię wystają tylko górne części ich źdźbeł lub najwyżej położone pędy nadziemne.

Reprezentatywne gatunki

Piaskownica zwyczajna *Ammophila arenaria*, wydmuchrzyca piaskowa *Elymus arenarius*, honkenia piaskowa *Honckenia peploides*, rukwiel nadmorska *Cakile maritima*, solanka kolczysta *Salsola kali* ssp. *kali*.

Odmiany

Brak zróżnicowania siedlisk pod względem podłoża oraz warunków klimatycznych. Głównym czynnikiem lokalnie i fluktuacyjnie różnicującym siedlisko jest siła wiatru i fal sztormowych. Na odcinkach brzegu akumulacyjnego piaskownica i wydmuchrzyca stanowią wystarczającą barierę dla lotnego piasku, przyczyniając się do powstania rozległego systemu zróżnicowanych co do formy i wielkości wydm nadmorskich, na odcinkach brzegu abrazyjnego siedliska mają charakter wybitnie efemeryczny i zajmują niewielkie, rozproszone powierzchnie.

Możliwe pomyłki

Ze względu na specyficzne położenie w obrębie plaży oraz strukturę roślinności nie ma ryzyka pomyłki inicjalnych stadiów wydm nadmorskich z innymi typami siedlisk.

Identyfikatory fitosocjologiczne

Związek *Ammophilion borealis* niehalofilne zbiorowiska wydm pierwotnych z piaskownicą zwyczajną

Zespół ***Elymo-Ammophiletum arenariae*** zespół wydmuchrzyca piaskowej i piaskownicy zwyczajnej

Podzespół ***Elymo-Ammophiletum arenariae honckenyetosum*** podzespół z honkenią piaskową

Dynamika roślinności

Spontaniczna

Sztormowe fale i silne procesy eoliczne praktycznie uniemożliwiają naturalną sukcesję, stąd też siedliska wydmy przedniej w okresie wielolecia mają względnie trwałe charakter. W niektórych latach bywają fragmentami niszczone przez jesienno-zimowe sztormy, a na przeważających odcinkach wybrzeża siedliska stopniowo zmniejszają swój areal wskutek postępującej abrazyj. Jedynie w okolicach Świnoujścia, gdzie od lat zachodzi proces cofania się morza i narastania plaży, do inicjalnych płatów wydmy przedniej wkraczają inne psammofilne byliny, w tym Inica wonna *Linaria odora* i fiołek trójbarwny w odmianie nadmorskiej *Viola tricolor* subsp. *maritima*, a także krzewinki – wrzos zwyczajny *Calluna vulgaris* i bażyna czarna *Empetrum nigrum* oraz siewki sosny i brzozy.

Powiązana z działalnością człowieka

Penetracja turystyczna, rekreacyjne użytkowanie, zaśmiecenie oraz mechaniczne oczyszczanie nadmorskich plaż powodują miejscami całkowite zniszczenie siedlisk i roślinności, podobnie jak wprowadzanie wszelkiego rodzaju zabezpieczeń przed falami morskimi na granicy plaży i wydm białych. Z kolei nasadzenia krzewów, najczęściej wierzb oraz traw takich, jak piaskownica zwyczajna *Ammophila arenaria* i wydmuchrzyca piaskowa *Elymus arenarius*, a także płotki z chrustu, czasem wykładanie gałęzi na granicy plaży i wydmy białej sta-

bilizują ruchome piaski i przyspieszają proces odkładania próchnicy, zwiększając tym samym niebezpieczeństwo wkraczania gatunków charakterystycznych dla zwartych muraw i zarośli.

Siedliska przyrodnicze zależne lub przylegające

Od strony lądu siedliska wydmy przedniej zazwyczaj graniczą z siedliskami wydmy białej, od strony morza – z nagą plażą zimową.

Rozmieszczenie geograficzne i mapa rozmieszczenia

Wydmy przednie na niezasolonych piaskach występują głównie na rozległych, piaszczystych plażach zachodniego i środkowego odcinka wybrzeża Bałtyku, w tym na odcinku od Niechorza po ujście Regi, na Mierzei Wicka – na wschód od Jarostawca, Mierzei Sarbskiej, w okolicach Białogóry, na półwyspie Hel, zwłaszcza zaś na Mierzei Łebskiej na odcinku Rowy – Łeba. Na odcinkach klifowych w zachodniej części wybrzeża (od wschodniej części Wolina do Dębiny) występują wąskim, przerywanym pasem u podnóża klifów.

Znaczenie ekologiczne i biologiczne

Siedlisko o znaczeniu europejskim ze względu na występowanie rzadkich i zagrożonych gatunków nadmorskich psammofitów i halofitów oraz miejsca lęgowe ptaków siewkowatych.

Gatunki z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej

Lnica wonna *Linaria odora*.

Gatunki z załącznika I Dyrektywy Ptasiej

Szablodziób *Recurvirostra avosetta*, sieweczka morska *Charadrius alexandrinus*, siewka złota *Pluvialis aprica-*

ria, biegus zmienny *Calidris alpina*, szlamnik *Limosa lapponica*, płatkonóg sztydłodzioby *Phalaropus lobatus*, mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*, mewa mała *Larus minutus*, rybitwa wielkodzioba *Sterna caspia*, rybitwa czubata *Sterna sandvicensis*, rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*, rybitwa popielata *Sterna paradisaea*, rybitwa białoczarna *Sterna albifrons*, rybitwa czarna *Chlidonias niger*.

Stany, w jakich znajduje się siedlisko

Obecnie występują jeszcze dość rozległe i dobrze zachowane płyty siedliska wzdłuż wybrzeża. Podlega ochronie prawnej w Wolińskim Parku Narodowym. Szansę na ochronę najlepiej wykształconych stwarza powiększenie obszaru Słowińskiego Parku Narodowego o pas plaży na odcinku Rąbka – Rowy.

Stany uprzywilejowane

Wykształca się na piaszczystych plażach u podnóża wydmy białej. Pokrycie roślinnością niewielkie, zazwyczaj 10–15%, tylko w miejscach odsłoniętych od wiatru może osiągać ok. 40%. Charakterystyczną roślinność tworzy okazała kępowa trawa – piaskownica zwyczajna *Ammophila arenaria*, czasami z mniejszym lub większym udziałem honkenii piaskowej *Honckenya peploides* i rukwieli nadmorskiej *Cakile maritima*.

Inne obserwowane stany

Nasadzenie na siedlisku wydmy przedniej krzewów, najczęściej wierzb lub roślin zielnych, takich jak: piaskownica zwyczajna *Ammophila arenaria* lub turzycza piaskowa *Carex arenaria* lub całkowite bądź częściowe zniszczenie siedlisk wraz z roślinnością wskutek abrazji brzegów.

Tendencje do przemian w skali kraju i potencjalne zagrożenia

Siedlisko wydm przednich należy do kategorii poważnie zagrożonych, głównie wskutek dominujących na polskim odcinku wybrzeża Morza Bałtyckiego procesów abrazji, także rekreacyjnego użytkowania plaż, zwłaszcza w pobliżu miejscowości wypoczynkowych. Poważnym zagrożeniem są różne formy utrwalania ruchomych piasków, np. poprzez nasadzenia piaskownicy zwyczajnej lub turzycy piaskowej, co przyspiesza sukcesję roślinności i zaburza naturalną strefowość siedlisk wydmowych, a także techniczna zabudowa brzegów lub przybrzeżnej strefy morza (falochrony).

Użytkowanie gospodarcze i potencjał produkcyjny

Siedlisko skrajnie nieproduktywne, wyłączone z działalności gospodarczej.

Ochrona

Przypomnienie o wrażliwych cechach

Siedlisko jest wrażliwe na zadeptywanie, nasadzenia bylin lub krzewów oraz abrazję.

Zalecane metody ochrony

Inicjalne stadia nadmorskich wydm białych, jako siedlisko rzadko występujące i silnie zagrożone, powinno podlegać ochronie prawnej, podobnie jak pas wydm białych – zgodnie z Dyrektywą HELCOM 16/3 (1995), zalecającą tworzenie chronionego pasa brzegowego i ochrony naturalnych procesów w strefie brzegowej. Na wybranych, najbardziej reprezentatywnych dla tego typu siedliskach odcinkach powinno się wprowadzić zakaz rekreacyjnego i turystycznego użytkowania oraz zakaz stabilizacji piasków, zarówno przy użyciu metod technicznych, jak i różnego rodzaju nasadzeń. Ruch turystów i szlaki turystyczne powinno się przeprowadzać w bezpiecznej odległości od siedlisk wydmowych. Wskazane byłoby także restytuowanie stanowisk pionierskich psammofitów w miejscach osłoniętych od bezpośredniego działania fal, zwłaszcza rzadkiej i zagrożonej honkenii piaskowej *Honckenya peploides*, osiągającej w Polsce południowo-wschodnią granicę swego zasięgu.

Inne czynniki mogące wpłynąć na sposób ochrony

Współpraca z Urzędami Morskimi w celu poszerzenia strefy chronionego pasa nadmorskiego o wydmę przednią (czyli wyłączenie z użytkowania rekreacyjnego pasa plaży u podnóża wydmy białej) oraz okresowego (maj – połowa lipca) wyłączenia najbardziej reprezentatywnych dla siedliska odcinków plaż z użytkowania turystyczno-rekreacyjnego w celu spontanicznej regeneracji roślinności i niezakłóconego odbycia lęgów przez ptaki siewkowe. Zintensyfikowanie działań edukacyjnych. Utworzenie kilku rezerwatów przyrody dla ochrony siedlisk, obejmujących odcinki plaży i wydmy białej.

Przykłady obszarów objętych działaniami ochronnymi

Nadmorski Park Krajobrazowy (rezerwat Widowo), Park Krajobrazowy „Mierzeja Wiślana” oraz obszary chronionego krajobrazu: Koszaliński Park Nadmorski i Nadmorski

Pas Chronionego Krajobrazu. Wszystkie plaże (z wyjątkiem odcinka objętego granicami Wolińskiego Parku Narodowego) podlegają zarządowi Urzędów Morskich.

Inwentaryzacje, doświadczenia, kierunki badań

Wydmy nadmorskie są od lat terenem badań naukowych, przede wszystkim pracowników Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Szczecińskiego i Uniwersytetu Warszawskiego. Ukierunkowana specjalna inwentaryzacja wszystkich siedlisk morskich i nadmorskich została zrobiona dla MŚ i HELCOM (Warzocha J., Herbich J., 1997 mskr). Są również liczne prace pracowników Katedry Taksonomii Roślin i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Gdańskiego oraz prace Oddziału Gdańskiego IOŚ dotyczące zbiorowisk i gatunków wydmowych, jednakże inwentaryzacja siedlisk i stanowisk zagrożonych gatunków nie jest prowadzona systematycznie. Dalsze badania winny się koncentrować na dynamice i zagrożeniach siedlisk i roślinności.

Monitoring naukowy

Monitoring naukowy siedliska wydmy przedniej z wydmy chrzycą piaskową, piaskownicą zwyczajną i honkenią piaskową powinien obejmować:

- inwentaryzację płatów reprezentujących ten typ siedliska,
- skład gatunkowy zbiorowiska oraz pokrywanie i liczebność populacji poszczególnych gatunków,
- podstawowe parametry pozwalające ocenić kondycję osobników (wysokość osobników, liczbę pędów wegetatywnych i generatywnych) i sposób ich reprodukcji (liczba osobników juwenilnych pochodzenia generatywnego).

Monitoring należy przeprowadzać co 3 lata w pełni sezonu wegetacyjnego. Przed wytypowaniem konkretnych miejsc winna być wykonana szczegółowa inwentaryzacja siedlisk, a następnie wybór kilku (np. 10) najbardziej reprezentatywnych płatów. Z uwagi na zmienny, niekiedy efemeryczny charakter roślinności (i siedlisk), powierzchnie wytypowane do monitoringu powinny być znacznie większe niż powierzchnia aktualnie zajęta przez roślinność. Ze względu na specyficzną lokalizację siedlisk – kształt powierzchni winien mieć postać wydłużonego prostokąta, równoległego do wałów (linii) wydmy białej.

Anna Namura-Ochalska